

SAK 13/2024

KOLLEKTIV UTMELDelse

SAKEN FREMMES AV: PRESBYTERIESTYRET I ØSTRE PRESBYTERIUM

Saken sendes til menighetsbehandling før synodemøtet.

1. Sakens omfang og type

Saken har flere prinsipielle sider, og berører vår kirkeordning selv om den ikke nødvendigvis medfører forfatningsendringer. Synodestyret vil derfor sende saken til menighetsbehandling, slik at de som ønsker å uttale seg får mulighet til dette.

2. Saksfremmers ønskede resultat

Vi forstår styret i Østre slik at de ønsker en gjennomgang og vurdering av vedtaket fra Synoden 1995, som avviste muligheten for kollektiv utmelding. Kan det være tjenlig å åpne for kollektiv utmeldelse for en hel menighet, under noen tydelige kriterier, enten som fast ordning eller som en overgangsordning i en tid der vi lander ulikt i et teologisk veiskille?

3. Sakens bakgrunn

Synoden 1995 behandlet i sak 10, spørsmålet om menighetenes eiendomsrett og retten til kollektiv utmeldelse. En enstemmig synode vedtok at lokalmenigheten eier sine kirkebygg og andre eiendommer, og har full råderett over disse. Samtidig avviste Synoden, på prinsipielt grunnlag, en menighets rett til kollektiv utmelding, med 115 stemmer. 26 stemte mot, og en blankt. Det har skjedd mye i norsk kirkeliv siden 1995, kirkesamfunnet har endret forfatningen på flere punkter, og vi har fått en ny lov for tros- og livssynssamfunn. Synodestyret støtter derfor Østre presbyteriums ønske om å ta saken opp på nytt.

4. Sakens dokumenter

- A. Saksdokument fra synodestyret
- B. Utredningen fra 1995

5. Sakens behandling på synodemøtet

- Komitebehandling
- Benkeforslag

6. Forslag til vedtak

Reglement for kollektiv utmeldelse

1. Et kvalifisert flertall (2/3) i eldsterådet må anbefale utmeldelse for menighetsmøtet.
2. Saksdokument til menighetsmøtet forberedes i samarbeid med tilsyns mannen.
3. Menighetsmøtet må stemme for utmeldelse på 2 påfølgende menighetsmøter med minst 3 måneders mellomrom.
4. Første møte krever $\frac{3}{4}$ flertall for utmeldelse for at andre menighetsmøte kan avholdes.
5. Andre menighetsmøte kan avholdes dersom punkt 3 oppfylles, og her kreves det $\frac{4}{5}$ flertall for at utmeldelse kan skje.
6. For å være stemmeberettiget på menighetsmøtene må man ha vært medlem med stemmerett før saken ble fremmet første gang.
7. Medlemmer som ønsker å bli stående i Frikirken, skal tilbys overflytting til nærmeste frikirkemenighet, eller til den menighet de ønsker.
8. En menighet kan ikke melde seg ut av kirkesamfunnet så lenge de skylder kirkesamfunnet penger.
9. Alle løfter om støtte til prosjekter bortfaller fra samme dato som menigheten melder seg ut.

1. Vedtak

Den endelige vedtaksformuleringen.

A. SAKSDOKUMENT FRA SYNODESTYRET

Synodestyret mener i utgangspunktet at vi må se det som vårt fremste mål å holde sammen i enhet så langt det er mulig. Vi ønsker derfor ikke å legge opp til at menigheter enkelt kan forlate kirkesamfunnet. Samtidig ser vi at uenighet i noen teologiske spørsmål er i ferd med å ta motet fra menigheter i flere kirkesamfunn i dag.

Vi har reglement for nedleggelse av menigheter. Dette finner du her: <https://frikirken.no/om-frikirken/kirkelig-struktur/reglement#6>

Dette åpner pr. i dag ikke for utmeldelse av Frikirken for en hel menighet. Medlemmene kan melde seg ut, men eiendom og eiendeler vil fortsatt tilhøre Den Evangelisk Lutherske Frikirke. Dette opplever synodestyret som en god sikkerhet for et eventuelt mindretall som ønsker å bli i Frikirken, når flertallet vil gå ut. Flertallet kan pr. i dag ikke ta med seg kirkebygg og eiendeler, og etterlate et mindretall på «bar bakke».

Når vi likevel her åpner for å drøfte en annen ordning, er det fordi vi mener det vil være rett å gi menigheter som eventuelt ikke kan leve med teologiske retningsvalg som Frikirken gjør, en mulighet til å fortsette som menighet med de materielle ressurser de selv har bygd opp over tid. Vi tror det er en god kristen holdning å velsigne hverandre i ulike retningsvalg, og å ikke tviholde på eiendeler man rettmessig har krav på.

Det ble gjort en grundig utredning av spørsmålet i 1995. Her landet flertallet på å avvise muligheten for kollektiv utmeldelse, selv om forfatning og reglement ikke omtaler dette særskilt.

For de som ønsker å fordype seg i saksdokumentene fra 1995, legges de ved.

Her følger en kort oppsummering av de to hovedpunktene i debatten fra 1995.

A. Kan et eldsteråd fremme forslag om kollektiv utmelding uten å bryte med sitt ordinasjonsløfte?

Flertallet mente:

1. Lokalmenigheten er den kirkerettslige basis i vår kirke. Den har rett til å kalle, innsette og avsette hyrder. Den har også en selvstendig plikt til å innrette seg etter Bibel og bekjennelse. Denne plikt medfører også plikt til å vurdere kritisk det som skjer i kirkesamfunnet i lys av forpliktelsen på Skrift og bekjennelse.
2. Samtidig pålegger Frikirkens forfatning menighetens valgte medlemmer av presbyteriet klare forpliktelser overfor kirkesamfunnet, forpliktelser som står i sammenheng med deres kall og ordinasjonsløfte.
3. Dersom et eldsteråd fremmer forslag om kollektiv utmelding for sin menighet, med forslag til ny forfatning, kan de sies å ha brutt med de kirkerettslige betingelser de er kalt til sin tjeneste på. Dersom forslaget innebærer et endret forhold til kirkens bekjennelse, innebærer dette en konflikt med ordinasjonsløftet.

Mindretallet mente:

1. Det er vår overbevisning at det er den lokale menighet som er det bærende element i vårt kirkesamfunn, noe som har vært uttalt ved flere anledninger. «De lokale menigheter er dog de grunnleggende enheter ...».
2. Viser til synodestyrets uttalelse om «Menighet og synode» fra 1991. «Som medlem av synoden må menigheten – så lenge den ønsker å være medlem – forplikte seg på de bestemmelser som gjelder i synoden.»
Her er det tydelig at synodestyret legger til grunn at en menighet kan forlate synoden.

3. En eldste er kalt og innsatt av den menigheten hvor han er medlem, og det er omsorg for menigheten som i første rekke er hans ansvar. En eldstes forpliktelse er likevel først og fremst overfor Guds ord og vår kirkes bekjennelse.
4. Det kan derfor ikke anses som et brudd på ordinasjonsløftet om et eldsteråd anbefaler utmelding av synoden.

B. Tillater trossamfunnsloven kollektiv utmeldelse, eller bryter dette med den enkeltes rett til selv å velge trossamfunn?

Flertallet mente:

1. «Lov om trdomssamfunn og ymist anna» fra 1969 vektlegger den enkeltes rett til fri religionsutøvelse, og dermed retten til å melde seg inn og ut av trossamfunn.
2. Dette prinsippet står i veien for kollektiv utmeldelse fra synoden.
3. Juridiske uttalelser konkluderer med at en menighet må kunne melde seg ut av kirkesamfunnet ut fra en foreningsrettslig synsvinkel, men her vurderes ikke den åndelige siden av saken.

Mindretallet mente:

1. Paragraf 9 i «Lov om trdomssamfunn og ymist anna» kan ikke brukes som argument mot kollektiv utmeldelse. «Det er i tilfelle det man på fagspråket kaller antitetisk tolkning, og dette er det ikke grunnlag for her, kort og godt fordi lovgiver ikke har vurdert spørsmålet om utmeldelse av hele menigheter.
2. Menigheten er en egen juridisk enhet med frihet til å ta sine valg, også knyttet til hvilket kirkesamfunn eller hvilken organisasjon de ønsker å tilhøre.

Synodestyret vil i stor grad dele mindretallets innstilling fra 1995.

I tillegg har vi fått en ny «Lov for tros- og livssynssamfunn» som sier følgende om utmelding i § 2: «Innmelding i og utmelding av tros- og livssynssamfunn: Personer som har fylt 15 år, kan selv melde seg inn i eller ut av tros- og livssynssamfunn. De som har foreldreansvaret for et barn under 15 år, kan melde barnet inn i eller ut av tros- og livssynssamfunn. Tros- og livssynssamfunnene fastsetter selv vilkår for medlemskap og framgangsmåte for innmelding i samfunnet. Utmelding skal alltid kunne skje skriftlig». Lovteksten sier ikke noe særskilt om kollektiv utmeldelse.

Vi mener at synoden i sin avgjørelse må vektlegge:

1. Lokalmenighetens selvstendighet som juridisk person.
2. At loven ikke omtaler kollektiv utmelding, men er tydelig på at det skal være enkelt å melde seg inn og ut.
3. Eldsterådets ansvar for å veilede menigheten ut ifra deres forpliktelse til Bibel og bekjennelse.
4. Synodens ansvar for å ivareta de medlemmer som ønsker å forbli i synoden om menigheten melder seg ut.
5. En menighets rett til å beholde de materielle ressurser de har bygget opp over tid.

UT FRA DETTE FORESLÅR SYNODESTYRET FØLGENDE REGLEMENT SOM FAST ORDNING FOR KOLLEKTIV UTMELDING.

10. Et kvalifisert flertall (2/3) i eldsterådet må anbefale utmeldelse for menighetsmøtet.
11. Saksdokument til menighetsmøtet forberedes i samarbeid med tilsynsmannen.
12. Menighetsmøtet må stemme for utmeldelse på 2 påfølgende menighetsmøter med minst 3 måneders mellomrom.
13. Første møte krever $\frac{3}{4}$ flertall for utmeldelse for at andre menighetsmøte kan avholdes.
14. Andre menighetsmøte kan avholdes dersom punkt 3 oppfylles, og her kreves det $\frac{4}{5}$ flertall for at utmeldelse kan skje.
15. For å være stemmeberettiget på menighetsmøtene må man ha vært medlem med stemmerett før saken ble fremmet første gang.
16. Medlemmer som ønsker å bli stående i Frikirken, skal tilbys overflytting til nærmeste Frikirkemenighet, eller til den menighet de ønsker.
17. En menighet kan ikke melde seg ut av kirkesamfunnet så lenge de skylder kirkesamfunnet penger.
18. Alle løfter om støtte til prosjekter bortfaller fra samme dato som menigheten melder seg ut.

Denne saken bør sees i sammenheng med saken om assosiert medlemskap.

B. SAKSUTREDNING FRA 1995 (FOR DE SOM VIL HA EKSTRA BAKGRUNNSLESNING).

4 KOLLEKTIV UTMELDING

Saken har vært drøftet med bakgrunn i to forslag til synoden 1993:

1. Forfatningsrådets forslag.:

"Uttreden av kirkesamfunnet krever 3/4 flertall av menighetens samlede medlemmer i fullt medlemskap ved 2 - to - påfølgende avstemninger med minimum 3 - tre- måneders mellomrom."

2. Thomas Bjerkholts forslag:

«En menighet har rett til å melde seg ut av synoden, hvis 2/3 av de fremmøtte ved lovlig innkalt menighetsmøte stemmer for dette. Utmeldelse skal drøftes på to menighetsmøter med minst en måneds mellomrom. Får forslaget om utmeldelse flertall ved det første møtet, skal det - etter minst en måned - innkalles til nytt møte. Får forslaget da 2/3 flertall av de fremmøtte stemmeberettigede, er menigheten lovlig utmeldt av Den Evangelisk Lutherske Frikirke. Ved en slik utmelding tilfaller menighetens eiendeler den lokale menighet".

Komiteen er delt i synet på dette spørsmålet. Hele komiteen ønsker å vurdere saken i lys av teologiske og kirkerettslige (dvs forfatningsmessige) momenter. Flertallet legger dessuten vekt på synspunkter som er knyttet til Lov om trdomssamfunn og ymist anna, mens mindretallet legger større vekt på foreningsrettslige synspunkter.

4.1 FLERTALLETS INNSTILLING

Definisjon/tolking av mandat

For å klargjøre hvordan komiteen har oppfattet sitt mandat, kan det være grunn til å definere hva som legges i begrepet "kollektiv utmelding":

Med kollektiv utmelding forstår vi en situasjon der en menighet innkalles til et menighetsmøte for å drøfte et forslag fra eldsterådet som innebærer for menigheten å bryte ut av Frikirken som kirkesamfunn, for å danne eller slutte seg til annet trossamfunn, eller å endre sitt forhold til Frikirkens teologiske og kirkerettslige basis, eventuelt for å fristille seg i forhold til synodens læreavgjørelser.

Begrepet kollektiv utmelding beskriver altså både et initiativ fra eldsterådet og eventuelt en menighetshandling.

TEOLOGISKE/ KIRKERETTLIGE SYNSPUNKTER

Hva er kirken?

Det som i NT kalles kirke framstår både som en lokal og en universell størrelse. Det dreier seg både om Guds menighet i Korint, 1 Kor 1,2 og Guds menigheter andre steder, 11,16.

Kirkens **form** er altså den lokale menighet. Når den omtales som Guds ekklesia (= kirke), innebærer det at den lokale menighet har fått alt som skal til for å være kirke. Der finnes de helliges samfunn, samlet om nådemidlene, og der finnes den tjeneste som Gud gav til kirken, Ef 4. Med evangeliens ord: der finnes den forsamling som fikk nøklemakten, makten til å tilgi og fastholde synd, Matt 16,19 og 18,18; Joh 20,23.

"Ekklesia er en beslutende forsamling, og det lederne bestemmer eller foreslår, blir godkjent ved dens akklamasjon (jfr Apgj 15,22; 28 og 1 Kor 5,3f)",

Prof NA Dahl.

Hva er et kirkesamfunn?

Guds menighet er prinsipielt én i hele verden, og konkrete kirkesamfunn er på mange måter historiske tilpasninger av enhetstanken. Nasjonale grenser er bare ett eksempel på praktiske tilrettelegginger.

Kirkesamfunn er en samling av lokale menigheter med basis i felles bekjennelse og med felles forfatning. En forfatning er det som trenges av regelverk for å beslutte innad og handle utad.

Et kirkesamfunnet består i lokalmenigheter. Disse menigheter framstår som kirkesamfunnet innenfor sitt område, og skal forkynne og beslutte slik at det som gjøres **kunne vært gjort av hele samfunnet**.

Som lokale menigheter står vi for den bekjennelse som binder oss sammen. Vår enhet består ved at vi på det enkelte sted er en samling av troende som innretter seg i liv og lære etter Ordet, som forfatningen av 1956 sier.

Hva er forfatning?

For å verne om og utdype denne enhet på Guds ords grunn inngår vi i et forpliktende forhold til hverandre som forfatningen regulerer. Den beskriver først og fremst hvordan det skal øves tilsyn med de som har primæransvaret for lære og liv. Videre beskriver den en beslutningsprosess som kirkesamfunnet trenger for å drive misjon, utdanne pastorer og annet som er livsviktig for kirkens oppdrag.

Forfatningen er Frikirkens kirkerett. Den beskriver

- kirkesamfunnets basis i lokalmenigheten
- lokalmenighetens grenser mht til medlemskap
- forholdet mellom menighet og embete
- forholdet mellom menighet og tilsyn (menighet- presbyterium).
- forholdet mellom kirke og offentlig rett (menighet og kirkesamfunn som juridisk person)

- forholdet mellom primær og delegert myndighet (f eks forholdet synode-synodestyre)

Forfatningen er selvstendig, dvs teologisk, kirkerett. Den bygger på en basis i Bibel og bekjennelse. Den kan ikke settes ut av kraft av f eks "Lov om trdomssamfunn". Derimot må vi innrette oss etter denne loven om vi vil være **registrert trossamfunn**, med adgang til skatterefusjonsmidler og vigselfrett. En annen sak er at forfatningen kan bli ulovlig dersom den bryter med Grunnlovens § 2 som gir alle innbyggere rett til fri religionsutøvelse.

Lov om trdomssamfunn er statens konkordat (= avtale mellom likeverdige, selvstendige parter) med de frie kirkesamfunnene. At forfatningen er teologisk rett, betyr ikke at den er hentet detaljert ut fra guddommelig åpenbaring. Bibelen anviser ikke entydig én forfatning for alle tider og alle steder, men den beskriver hva kirken er og skal gjøre. Forfatningen er de troendes rett til, i troens frihet å sette Guds ordning for kirken i kraft.

Hva er menighetene og de eldste forpliktet på?

Forfatningen skjeler mellom basis (§§ 1-3) og kirkeordning (§§ 4-16).

§ 1 slår først fast menighetens forpliktelse på Bibel og bekjennelse. Deretter forpliktelse på forfatningen.

I ordningen for ordinasjon og innsetting omtales først og fremst forpliktelsen på Frikirkens basis i Bibel og bekjennelse.

Det er først i § 10, i samband med presbyteriet, at det kommer fram en plikt til å "føre kontroll med at forfatningen blir fulgt og at synodens vedtak blir satt i verk".

Menighetens pastor og eldste står som ordinerte i et forpliktende forhold til Bibel og bekjennelse. Dette innebærer både en forpliktelse til lojalitet mot den kirke som har kalt de, og en forpliktelse til kritisk vurdering av kirkesamfunnet. En må være klar over at en kan komme i den situasjon at bekjennelsen forplikter en til ikke å lyde sine tilsynsorganer. Om menigheten påbys noe som strider mot evangeliet, "da har menighetene Guds befaling, som forbyr dem lydighet" sier Augustana XXVIII og henviser til Matt 7,15, Gal 1,8 og flere andre steder. Dette betyr at en ikke automatisk kan avvise en eldstes rett til å foreslå et brudd med synoden. Men det betyr at om et eldsteråd i en nødssituasjon skulle finne det nødvendig å gjøre dette, så må det gjøres ved at en nedlegger sitt embete og anbefaler menighetens lemmer å melde seg ut individuelt.

Samtidig står rådet i følge Frikirkens forfatning i et særegent forhold til presbyterium og synode, i det både pastoren og medlemmer av eldsterådet også er medlemmer av presbyterium og synode. Det innebærer at de er med på å "føre kontroll med at forfatningen blir fulgt og at synodens vedtak settes ut i livet" (§10).

I denne sammenheng må det også nevnes at Frikirken har valgt et presbyteriansk grunnlag for sin kirkeordning, og lagt til grunn at dette ikke kan endres. Opprinnelig het det: "Det følger av seg selv at kirkens bekjennelseskriterier og forfatningen som sådan ikke kan forandres". Dette ble senere forandret til: "Det er en selvfølge at samfunnets bekjennelse og presbyterianske forfatning ikke kan forandres." I dag står det: "Det kan ikke foretas endringer som fratrar Den Evangelisk Lutherske Frikirke dens presbyterialsynodale struktur".

Den siste forandringen ble foretatt av synoden i 1985, og det ble da understreket at dette ikke var å gå bort fra den presbyterianske ordning. Begrunnelsen for endringen var: "Vi finner uttrykket "presbyterial-synodal mer dekkende for vår forfatning enn "presbyteriansk".

I Synodens uttalelse om kirkesynet i 1968 heter det: "De praktiske konsekvenser av vår presbyterianske forfatning består vesentlig i at styre og ledelse i menighet og kirke i stor utstrekning er overlatt til våre kalte og innviede eldste, samt at våre menigheter ikke kan stå fram som selvstyrte enheter, men som et kirkesamfunn der enkeltmenigheter er forpliktet av en felles ledelse gjennom presbyterium og synode."

Dette må få betydning i spørsmålet om hvorvidt en menighet kan vedta kollektiv utmelding av Den Evangelisk Lutherske Frikirke eller ikke.

Kirkerettslig oppsummering

1. Lokalmenigheten er den kirkerettslige basis i vår kirke. Den har rett til å kalle, innsette og avsette hyrder (med presbyteriets godkjenning). Den har også en selvstendig plikt til å innrette seg etter Bibel og bekjennelse.
2. Denne plikt medfører også plikt til å vurdere kritisk det som skjer i kirkesamfunnet i lys av forpliktelsen på Skrift og bekjennelse.
3. Samtidig pålegger Frikirkens forfatning menighetens valgte medlemmer av presbyteriet klare forpliktelser overfor kirkesamfunnet, forpliktelser som står i sammenheng med deres kall og ordinasjonsløfte.
4. Dersom et eldsteråd fremmer et forslag om kollektiv utmelding for sin menighet, med forslag til ny forfatning, kan de sies å ha brutt med de kirkerettslige betingelser de er kalt til sin tjeneste på. Dersom forslaget innebærer et endret forhold til kirkens bekjennelse, innebærer dette en konflikt med ordinasjonsløftet.

Hva er et trossamfunn?

Begrepet er brukt innenfor kirkeretten. Det brukes f eks om Den norske kirke for å få fram dens særpreg som "åndelig trossamfunn" (Hansson), mens den i det ytre framstår som en del av den statlige forvaltning (Castberg, St. meld. nr. 40(1980-81) s 32).

Normalt brukes likevel begrepet om religiøse sammenslutninger utenfor Den norske kirke. Dissenterlovkomiteen sier at den ikke har gjort noe forsøk på å definere begrepet i lovs form (s 154-155). Lovverket gir likevel en viss pekepinn:

- Et norsk trossamfunn er en konkretisering av Grunnlovens og internasjonale konvensjoners forskrifter om religionsfrihet.
- Et trossamfunn er et rettssubjekt som har frihet til å være sin egen lovgiver.
- Et registrert trossamfunn skal ha regler som gjør at det framtrer som en juridisk person dvs viser hvem som kan forplikte helheten, f eks økonomisk.

Kollektiv utmelding i lys av Lov om trdomssamfunn

Problemet er at en lov om trossamfunn må komme til rette med både åndelige og materielle verdier. Når det gjelder de åndelige verdier, kan ikke de politiske

myndigheter i en moderne, livssynspluralistisk stat, gå lenger i regulering enn til å slå fast et religionsfrihetsprinsipp. Dette prinsippet innebærer retten til å danne en sammenslutning med et religiøst formål, og alle innbyggers rett til selv å bestemme om en vil høre til en slik sammenslutning eller ikke. Slik er religionsfriheten definert i Eurpoakonvensjonen av 1950.

Det er forholdet til materielle verdier som opptar de politiske myndigheter mest. Derfor er det et primært krav i forskriftene for loven at et trossamfunn er en avgrenset enhet som "har et organ (styre) som forplikter den etter dens egne vedtakter eller bestemmelser" ((Rundskriv nr. G.86/76 av 24. mai 1976).

Dette igjen betyr at de politiske myndigheter vil være svært opptatt av at et trossamfunn er organisert slik at vilkår for offentlig støtte er oppfylt, og at alle spørsmål vedrørende eiendomsforhold er klare. Derimot vil de ikke kunne gi klare svar på hvorvidt det er rett å ha interne kirkerettslige regler som gir rom for "kollektiv utmelding".

Spørsmålet om kollektiv utmelding ble forelagt Fylkesmannen i Oslo og Akershus til vurdering. Svaret viser at de politiske myndigheter ikke er villige til å uttale seg om anvendelsen av LTS på dette punkt.

De juridiske uttalelser som foreligger, er helt i samsvar med Fylkesmannens vurdering. Både H.r. adv Horn og Prof Woxholth hevder at spørsmålet ligger utenfor rammen av hva LTS uttaler seg om. Horn mener det er viktig for et kirkesamfunn å ha regler i sin konstitusjon for en slik sak. Woxholth mener det er utvilsomt at en menighet har rett til utmelding ut fra en foreningsrettslig synsvinkel.

Et problem med slike vurderinger er at de ikke tar hensyn til at spørsmålet vil være noe mer enn juridiske spørsmål. Som vist ovenfor, vil et initiativ til kollektiv utmelding også reise spørsmål om ordinerte personers forpliktelse overfor forfatningen. I tillegg kommer at de juridiske uttalelser ikke kan frita oss for de forpliktelser som eventuelt ligger i Grunnloven. Flertallet mener religionslovgivingen gir tydelige føringer i dette spørsmålet og ønsker å utdype denne forståelse.

Forslaget til Lov om trdomssamfunn og ymist anna, nr 25 av 13 juni 1969 (LTS), ble i sin tid fremmet ut fra det overordnede sikte "å fremme religionsfriheten". Det førte til at prinsippet om religionsfrihet ble innført i Grunnlovens § 2 og i § 1 i LTS der det heter: "alle har rett til å driva religiøs verksemd åleine eller saman med andre, og til å skipa trdomssamfunn når rett og sømd ikkje vert krenkt"

Loven slår i § 2 fast at

"Ingen kan binda seg rettsleg til å høyra eller ikkje høyra til eit trdomssamfunn, ein religiøs samskipnad eller orden. Heller ikkje kan nokon binda ein annan til slikt".

I § 9, andre avsnitt heter det:

"Den som vil melda seg ut or registerført trdomssamfunn eller or Den norske kyrkja, må anten møta fram sjølv eller senda skriftleg melding til presten eller forstandaren.

Presten eller forstandaren ser til at vilkåra etter lova er oppfylde. Han skal bokføra innmeldingar og utmeldingar og gjeva vitnemål om dei".

Meningen med LTS, § 2 er å hindre at noen skal være rettslig forpliktet av f eks et avlagt løfte. Det er ikke forbudt å avkreve løfter, f eks ved inngangen til en munkeorden, men slike løfter kan ikke gis rettslig kraft.

På samme måte kan det hevdes at LTS ikke forbyr en menighet å fatte vedtak om utmelding av et trossamfunn. Derimot sier § 9 at et slik vedtak ikke får følger før det enkelte medlem melder seg ut etter foreskrevne orden, dvs ved at menighetens forstander får kontrollere at vilkåra er til stede i hvert tilfelle, og at det ikke er "nyttå usømelege overtaydingsgrunnar", jfr § 10.

Dissenterlovskomiteen av 1959 utdypet denne kontrollplikt slik:

"I registrerte trossamfunn må den som tar imot inn- eller utmelding, påse at vilkårene er til stede. Han undersøker at vedkommende har den fornødne alder, eventuelt samtykke fra en av foreldrene, er norsk borger, eller fast bosatt her i riket, at han ikke er sinnssyk eller åndssvak, eventuelt at han likevel forstår det skritt han tar, og at han ikke står i et annet trossamfunn. Er det spørsmål om å melde et barn inn eller ut, eller en sinnssyk, skal det prøves at vedkommende som melder har rett til det".

Det synes etter dette å være helt klart at utmelding av trossamfunn bare er gyldig når det skjer individuelt. Det kan belyses med et eksempel: La oss tenke oss at et flertall i Det Mosaiske Trossamfunn i Oslo vedtar å gå over til kristendommen. For mindretallet vil det da foreligge tre muligheter:

- å bli døpt sammen med flertallet
- å betrakte seg som "utmeldt" av trossamfunnet og eventuelt komme sammen for å reorganisere en forsamling
- å framstå som en redusert utgave av forsamlingen på stedet, i ubrutt kontinuitet med trossamfunnet.

Det siste alternativ framstår som det eneste som ivaretar den rett til "fri Religionsøvelse" som ifølge vår lovgivning ikke bare er en rett til religiøs tro. **Religionsfriheten er en rett til religionsutøvelse innenfor en religiøs sammenslutning som ivaretar de verdier en person bekjenner seg til.**

OPPSUMMERING

1. Den totale forpliktelse som menighetens hyrder er gått inn under, er en forpliktelse på Skrift og bekjennelse. Dersom denne forpliktelse fører til en samvittighetskonflikt i forhold til kirkesamfunnet, er den rette vei å nedlegge sitt embete, eventuelt å melde seg ut og oppfordre menigheten til det samme.
2. Vår forfatning forplikter menighetens hyrder i forhold til det fellesskap som kirkesamfunnet utgjør.
3. Lov om trdomssamfunn og ymist anna av 13. juni 1969 verner enkeltmenneskets rett til å være medlem av eller melde seg ut av et trossamfunn.

På bakgrunn av de synspunkter vi har redegjort for her, anbefaler vi synoden å gjøre følgende vedtak:
Spørsmålet om en menighets rett til kollektiv utmelding av kirkesamfunnet avvises prinsipielt.

4.2 MINDRETALLETS INNSTILLING:

Definisjon.

Med kollektiv utmelding menes her:

"En menighet vedtar etter nærmere vedtatte retningslinjer med et kvalifisert flertall å fristille seg fra presbyterium og synode."

Nærmere vedtatte retningslinjer blir en egen sak som blir å fastsette av en senere synode. Mindretallet vil dessuten presisere at en slik fristilling fra presbyterium og synode, ikke nødvendigvis innebærer at man ønsker å endre menighetens forhold til bekjennelse og/eller forfatning.

Den juridiske begrunnelse.

Spørsmålet "kollektiv utmelding" er ikke berørt overhodet hverken i vår Forfatning eller i reglementene, eller i "Lov om trdomssamfunn". Det betyr at rettsanvenderen er nødsaget til å falle tilbake på alminnelige rettsprinsipper.

"Likesom ordinære foreninger er underlagt norsk foreningsrett, som i all sin hovedsak er ulovfestet, vil også de interne forhold i et trossamfunn som DELF, være underlagt tilsvarende prinsipper, i den grad løsningen ikke finnes i loven eller Den Evangelisk Lutherske Frikirke forfatning eller reglementer." (Woxholth)

I den alminnelige foreningsrett er utgangspunktet at en forening (i dette tilfelle menigheten) som er medlem av et forbund (i dette tilfelle DELF), står fritt til å melde seg ut, medmindre det er vedtatt særlige regler i vedtektene som er til hinder for dette. Disse reglene må i prinsippet være vedtatt på innmeldingstidspunktet, dersom de skal gjelde i forbindelse med en senere uttreden.

Det har vært hevdet at "Lov om trdomssamfunn" paragraf 9, hindrer kollektiv utmelding. Dette er ikke tilfelle.

"Paragraf 9 i loven gjelder overhodet ikke utmelding av en menighet av et kirkesamfunn, men fysiske personers utmeldelse av kirkesamfunnet. Og bestemmelsen kan selvsagt ikke tolkes slik at det bare er qua enkeltperson man kan melde seg ut, ikke qua menighet. Det er i tilfelle det man på fagspråket kaller en antitetisk tolkning, og dette er det ikke grunnlag for her, kort og godt fordi lovgiver ikke har vurdert spørsmålet om utmelding av hele menigheter." (Woxholth)

Det går også tydelig frem av "Innstilling til lov om trossamfunn" side 160 hva lovmakerne hadde i tanke med paragraf 9.

"Bestemmelsen i para.9 gjelder for statskirken og registrerte trossamfunn. Bare for disses vedkommende har det offentlige interesser som gjør det påkrevet å påse at det er i orden i registrene. I registrerte trossamfunn må den som tar imot inn- eller utmelding, påse at vilkårene er tilstede. Han undersøker at vedkommende har den fornødne alder, er norsk borger, og at han ikke står i et annet trossamfunn. Statskirken har ikke noe egentlig medlemsregister. Men inn- og utmelding føres inn i kirkeboken. Det er ikke mer som kreves - medlemsregistre er det uteklukket at statskirken kan føre i noen overskuelig fremtid. De ordnede dissentermenigheter har det, og alle registrerte trossamfunn vil måtte ha det."

(Fra Innstilling om Lov om Trossamfunn)

Vi vil derfor hevde at det ikke er tvil om hva som var den opprinnelige mening med paragraf 9, nemlig å holde orden i registrene, slik at bl.a. offentlige midler ikke skulle bli misbrukt.

Det har også vært hevdet at dersom kollektiv utmelding skulle bli vedtatt, vil det si at et medlem vil kunne oppleve å bli meldt ut av DELF mot sin vilje. Dette, hevdes det, er ulovlig, og det henvises til paragrafene 2, 9 og 10. i "Lov om Truomssamfunn". Dette er etter vår mening ikke en rett forståelse av de nevnte paragrafer. De omhandler ikke denne problemstilling.

Dersom en menighet skulle melde seg kollektivt ut av DELF, vil mindretallet automatisk følge med. Det samme vil også menighetens barn og alle i begrenset medlemskap gjøre. Mindretallets mulighet i en slik situasjon, og forsåvidt også barna og medlemmer i begrenset medlemskap, er å melde seg ut av menigheten og inn i en annen menighet som tilhører Den Evangelisk Lutherske Frikirke. Noen annen løsning vil etter vår mening stride mot enhver vanlig rettsoppfatning. Dette er den naturlige konsekvens av at det er troens bekjennere som styrer kirken.

Vår konklusjon er derfor at det fra et juridisk synspunkt ikke er noe til hinder for en menighet å melde seg kollektivt ut av DELF.

Den teologiske og forfatningsmessige begrunnelse.

Hva er kirken, menigheten, forsamlingen?

"I det nye testamentet er ekklesia uttrykk for den kristne menighet i to betydninger

- a) det nytestamentlige gudsfolk, menigheten i total og universal mening, senere ofte kalt "kirken",
- b) den samme menighet i lokal ramme, bestående av en rekke stedmenigheter eller husmenigheter, menigheter i et distrikt(plural)." (Studiebibelen)

Kirkens form er altså den lokale menighet. Den lokale menighet har fått alt som skal til for å være kirke. Der finnes de helliges samfunn samlet om nådemidlene, og der finnes den tjeneste som Gud gav til kirken, Ef.4. Med evangeliens ord: Der finnes den forsamling som fikk nøklemakten, makten til å tilgi og fastholde synd, Matt 16.19 og 18.18; Joh.20.23.

Hva er et kirkesamfunn?

"Kirkesamfunn som fenomen springer i sin hovedsak ut fra reformasjonen og de følgende århundrer oppløsning av de homogene enhetsstatene. (Selv om tendensene i og for seg kan spores like fra oldkirken) Dette betyr at "kirkesamfunn" som begrep ikke er en bibelsk størrelse. Å ha et definert mellomledd mellom den lokale menighet og den universelle kirke var rett og slett ikke relevant.

Det betyr likevel ikke at et kirkesamfunn idag ikke kan dekke et nytestamentlig anliggende. En ren "biblisistisk" tilnæringsmåte til spørsmålsstillingen, der man bare leter etter begreper eller faktiske størrelser kan neppe anses å være seriøs. Vi må ikke lete i NT etter begreper, men etter funksjoner. Da blir spørsmålet ikke om vi finner størrelsen "kirkesamfunn", men om vi finner funksjoner som bare, eller best, kan ivaretas av et kirkesamfunn i dag.

De funksjonene vi finner kan betegnes som

- a) ideologi - bekjennesskrifter, bibelsyn, kirkesyn, tilsyn
- b) strategi - misjon, evangelisering, kirkeplanting, opplæring, publikasjoner, barne- og ungdomsarbeid

Uøvelsen av disse funksjonene foregår i vårt kirkesamfunn i et samspill mellom lokale menigheter og sentrale institusjoner. Det er vel mye som taler for at enkeltmenigheter ikke fullt ut vil kunne dekke disse funksjonene like godt som et ordnet kirkesamfunn. Dersom dette er riktig må det kunne konkluderes at et kirkesamfunn har en like fullverdig begrunnelse som en menighet." (Per Eriksen)

Vi er enig i disse vurderinger.

Det er imidlertid vår overbevisning at det er den lokale menighet som er det bærende element i vårt kirkesamfunn, noe som har vært uttalt i vårt kirkesamfunn ved flere anledninger. "De lokale menigheter er dog de grunnleggende enheter ..."

(Om vårt kirkesyn)

Men man kan ikke mene det og si det, uten at det også må få konsekvenser i vår vurdering i denne spesielle sak. Birger Løvli berører denne siden av saken i en artikkel i Budbæreren nr.27/1981:

"Kjernen i luthersk kirkerett er altså dette: "Det eneste vi har av kirkeordning med guddommelig rett er embetet som forkynner ordet om forsoningen. Og dette er alltid et embete i menigheten, ikke over den." (H.Sasse) Vi har også andre ordninger som vi anser som nødvendige for å gi kirkesamfunnet en god ledelse, nemlig presbyterium og synode. Men alt det vi har av slike ordninger har sin eksistensrett bare i den grad det tjener det ene embetet i å forkynne evangeliet og forvalte sakramentene rett." (B.Løvli)

Etter vår mening støtter Birger Løvli vårt syn her.

Professor Woxholth er helt klar i sin vurdering av om en menighet har rett til kollektiv utmelding. Den eneste reservasjon han tar er om det finnes en fast praksis innen DELF for hvordan slike spørsmål skal løses.

Vi kjenner ikke til at DELF har noen fast praksis på dette område, hverken inn- eller utmelding. Men det finnes enkelttilfeller. Det første er sannsynligvis Kristiansand menighet som kollektivt meldte seg inn i presbyteriet i 1878. Det seneste tilfellet er Skjoldhamn menighet som ble ekskludert og senere innmeldt igjen. Dette må etter vår mening, prinsipielt kunne ses på som en kollektiv ut- og innmelding.

Det tilfellene imidlertid viser, er at man ikke hadde prinsipielle motforestillinger mot en slik praksis, nemlig kollektiv ut- og innmelding.

Vi vil også vise til synodestyrets uttalelse til Synoden 1991 under Sak 4/91 "Styring i lokalmenigheten", hvor det heter under pkt.1 "Menighet og Synode" "Som medlem av synoden må menigheten - så lenge den ønsker å være medlem - forplikte seg på de bestemmelser som gjelder i synoden. Uten dette utgangspunkt kan vi ikke rett bedømme lokalmenighetens styringsformer. Menigheten kan nemlig ikke tilsidesette synodens bestemmelse uten at dette må få konsekvenser for forholdet til synoden som sådan. I synoden er man bundet, utenfor er man ikke bundet til synodens bestemmelser. Verken menighetsmøte, eldsteråd eller diakonråd kan oppheve for seg forfatningsbestemmelser hvis man vil forbli i synoden.

Uttreden av synoden.

Vår kirke bør få fastsatt en bestemmelse i forfatningen vedrørende eiendomsretten slik at premissene for en eventuell uttreden av synoden klargjøres. "

Det er helt klart at synodestyret i denne uttalelse mer eller mindre har tatt det som en selvfølge at en menighet som sådan, skal kunne melde seg ut av synoden. Med andre ord, en kollektiv utmelding.

Vi vil nevne at det kan oppstå situasjoner i fremtiden, som vi i dag har vanskelig for å forutse. Lund Andersen peker på en tenkt situasjon i en artikkel i Budbæreren nr. 31/1981:

"Det vil kunne bli dannet frie lutherske menigheter i Norge, som f.eks. ikke ønsker å ordinere de eldste, eller å kalle eldste på livstid. Ville vi, uten å krenke det presbyterianske forfatningsprinsipp, kunne gi slike menigheter adgang til vår synode? En annen tenkt situasjon er at synoden engang i fremtiden kan bli stilt overfor valget om å slutte seg til dannelsen av en ny luthersk fri kirke i Norge, som på litt andre premisser ga rom for de bibelske prinsipper for menighetens liv og tjeneste. Altså en kirke som stort sett, uten å binde seg til det presbyterianske forfatningsprinsipp, sto på samme linje som oss. Kunne da en liten gruppe konservative presbyterianere overta Frikirkens eiendommer og verdier på grunn av para.15 i forfatningen, selv om et stort flertall i synoden ønsket å gå med i nydannelsen?" (Lund Andersen)

Vi vil med dette hevde at det kan vise seg meget klokt å ha den mulighet at en menighet kan melde seg ut av DELF, hvis en slik situasjon skulle oppstå som Lund Andersen beskriver ovenfor, for deretter å melde seg inn i et nytt kirkesamfunn.

Spørsmålet om en eldstes forpliktelse og lojalitet overfor presbyterium og synode har vært reist. En eldste er kalt og innsatt av den menigheten hvor han er medlem, og det er omsorg for menigheten som i første rekke er hans ansvar. En eldstes forpliktelse, lojalitet og troskap er derimot først og fremst gitt overfor Bibel og bekjennelse. "Både Frikirkens forfatning og kirkens ordinerte tjenere har etter dette en klar forpliktelse på Guds Ord og vår kirkes bekjennelse." (Om vårt skriftsyn) Hvis man ønsker å stille menighet og kirkesamfunn opp mot hverandre, så vil kirkesamfunnet måtte vike prioritet. Men vi ønsker ikke en slik polarisering.

"Heller enn å vurdere kirkesamfunn og lokalmenighet som primære og sekundære størrelser i forhold til hverandre, bør de ses på som komplementære størrelser som utfyller hverandre. Begge er nødvendige. Utfordringen er å finne den rette balansen mellom dem i det praktiske liv, slik at Guds rike kan gis best mulige vekstmuligheter." (Per Eriksen)

De eldste er pr. definisjon hyrder for hjorden/menigheten. Det er derfor etter vår mening, å sette saken fullstendig på hode når det hevdes at "om et eldsteråd i en nødssituasjon skulle finne det nødvendig å bryte med synoden, så må det gjøres ved at de nedlegger sitt embete og anbefaler menighetens lemmer å melde seg ut individuelt." (fra flertallsinnstillingen)

Vi kan ikke anbefale en slik fremgangsmåte. Det ville, etter vår mening, være å svikte menigheten i en meget vanskelig situasjon. Det må derfor bestemte avvises når man sier at et eldsteråd er i strid med sitt ordinasjonsløfte dersom det tar initiativ til å fristille sin menighet fra presbyterium og synode. Dersom et slikt initiativ skulle bli fremmet, må vi

anta at det foreligger meget tungtveiende grunner for det. Skulle en menighet derimot, ikke velge å følge sitt eldsteråd i en slik situasjon, da foreligger det en situasjon som fordrer at eldsterådet nedlegger sitt embete. Det vil da ikke ha den nødvendige tillit, hverken i menighet eller i kirkesamfunnet.

Eldsterådet har heller ikke brutt med de kirkerettslige betingelser.

"Man kan godt kalle Forfatningens organisatoriske regler i pkt.1.2.2. for kirkerett. Resten av forfatningen er det imidlertid ikke naturlig å kalle kirkerett, fordi den ikke inneholder det man i jussen benevner rettsregler. Jeg synes ikke det er treffende å si at et eldsteråd som fremmer et forslag om kollektiv utmelding for sin menighet med forslag til ny forfatning "har brutt med de kirkerettslige betingelser de er kalt til sin tjeneste på". Det er ingenting i Forfatningens kirkerettslige regler (altså pkt.1.2.2) som forbyr å fremsette et slikt forslag." (Woxholth)

I vår kirkesynserklæring står det:

"Den praktiske konsekvens av vår presbyterianske forfatning er at våre menigheter ikke kan stå frem som selvstyrte enheter, men som et kirkesamfunn der enkeltmenighetene er forpliktet av en felles ledelse gjennom presbyterium og synode."

Mindretallet i komiteen er enig i dette og deler fullt ut det syn at ingen menighet kan stå frem som en autonom enhet. Men vi mener det er å trekke dette prinsipp altfor langt, når det hevdes at denne erklæring hindrer en menighet fra å melde seg ut av Den Evangelisk Lutherske Frikirke. Det vil være å frata en menighet, en selvstendig juridisk person med alt hva det innebærer, en frihet den skal og bør ha.

Andre ledd gjør det klart at tros- og livssynssamfunn selv fastsetter vilkår for medlemskap og framgangsmåte for innmelding. Samfunnet avgjør for eksempel om innmelding skal skje skriftlig, om det skal gjennomføres en seremoni mv. Religionsfriheten forutsetter at utmelding skal kunne skje vilkårsløst og uten hindringer fra tros- eller livssynssamfunnets side. Derfor fastsetter loven at utmelding alltid skal kunne skje ved å sende en skriftlig henvendelse til samfunnet. Dette er ikke til hinder for at det også kan være andre måter å melde seg ut på, for eksempel via en nettportal eller ved personlig frammøte.

§2 Innmelding i og utmelding av tros- og livssynssamfunn: Personer som har fylt 15 år, kan selv melde seg inn i eller ut av tros- og livssynssamfunn. De som har foreldreansvaret for et barn under 15 år, kan melde barnet inn i eller ut av tros- og livssynssamfunn. Tros- og livssynssamfunnene fastsetter selv vilkår for medlemskap og framgangsmåte for innmelding i samfunnet. Utmelding skal alltid kunne skje skriftlig.